

**IDENTIFIKACIJA NEOMEĐENE GRAĐE KAO PREDMETNOG
ENTITETA : PRISTUPI I KRETANJE U OPAC-IMA
HRVATSKIH KNJIŽNICA**

IDENTIFICATION OF CONTINUING RESOURCES AS THE
SUBJECT ENTITY : ACCESS AND SEARCH OPTIONS IN THE
CROATIAN LIBRARY OPACS

Tatijana Petrić
Znanstvena knjižnica Zadar
tpetric@zkzd.hr

UDK / UDC 025.4
Istraživanje / Research paper
Primljeno / Received: 2. 1. 2014.

Sažetak

Predmet interesa ovoga rada jest način sadržajne obrade zbirke neomeđene građe i mogućnost pristupa pomoću predmeta/stručne oznake u knjižnicama. U radu će se razmatrati i istražiti sadržajna obrada neomeđene građe na namjernom uzorku korpusa hrvatske neomeđene građe. U odabranim OPAC-ima hrvatskih knjižnica, metodom promatranja analizirat će se odnos bibliografskih zapisa i sadržajne obrade. Posebno će se promatrati 14 naslova časopisa iz područja društveno-humanističkih znanosti i mogućnost pristupa pomoću predmeta/stručne oznake u odabranim OPAC-ima. Istraživanje će provesti istraživačica analizom bibliografskih zapisa i knjižničnih OPAC-a.

S obzirom na nove IFLA-ine standarde FRBR i FRSAD te na *Izjavu o Međunarodnim kataložnim načelima*, razmatrat će se korisnički pristup, odnosno ciljevi i zadaci knjižničnog kataloga – cilj okupljanja pomoću predmeta, odnosno sadržajnom obradom neomeđene građe u knjižnicama, cilj pronalaženja – mogućnošću njihova predmetnog pretraživanja u knjižničnim katalozima i cilj kretanja između različitih djela istog predmeta.

Istraživanje i analiza provedena u ovom radu utvrdit će stanje u hrvatskoj kataložnoj praksi s obzirom na sadržajnu obradu i preporuke za daljnji rad koji treba biti radi zadovoljavanja korisničkog pristupa: pronaći, identificirati, istražiti/odabrati, dobiti.

Ključne riječi: neomeđena građa, sadržajna obrada, FRBR, FRSAD, ICP

Summary

The paper deals with the subject headings systems in the continuing resources collections and the possibility of access by subject /classification codes in library catalogs. The paper will examine and explore subject headings used for continuing resources on the selected sample of Croatian serials and other continuing resources. In the analysis of the selected Croatian libraries' OPACs the method of observation was used to investigate the relationship between bibliographic records and subject headings systems. Special attention was paid to the fourteen journals from the field of humanities and social sciences, and the possibility of access by subject/classification codes in the selected OPACs. The research was conducted through the analysis of bibliographic records and library OPACs.

Taking into account the new IFLA standards FRBR and FRSAD, and the Statement of International Cataloguing Principles, the possibilities of users' access were also discussed, as well as the goals and objectives of the library catalog – the goal of gathering items through subject cataloguing of continuing resources in libraries, the goal of finding - the possibility of subject headings search in library catalogs, and the goal of easy movement among the different works dealing with the same subject.

The research and the analysis presented in this paper describe the current cataloguing practices in Croatia regarding the subject cataloguing and give recommendations for future work on how to satisfy the users' needs by providing access to information: find, identify, search/select, obtain.

Keywords: continuing resources, subject headings, FRBR, FRSAD, ICP

1. Uvod

Kada se raspravlja o sadržajnoj obradi neomeđene građe, to podrazumijeva dodjeljivanje nekoga predmetnog jezika na razini cjelokupne publikacije i stvaranje mogućnosti pregledavanja pomoću predmeta koji je sadržaj djela. Druga razina jest osigurati pretraživanje i pronalaženje informacija koje su **dio** cjelokupnoga neomeđenog djela. Ova dva načina sadržajne obrade serijskih publikacija međusobno se ne isključuju i vrlo često se kombiniraju.

Činjenica je da u Hrvatskoj nema mnogo objavljenih radova o sadržajnoj obradi,¹ a o problematici sadržajne obrade serijskih publikacija u rasponu od 50 godina nije se uopće pisalo,² jedino se spominjala sadržajna obrada serijskih publikacija u kontekstu cjelokupne sadržajne obrade građe u Knjižnici HAZU.³ U kontekstu sadržajne obrade neomeđene građe koja sadrži serijske publikacije i integriranu građu, nije učinjeno nikakvo istraživanje do sada. U svim istraživanjima, pa i ovom, treba voditi računa o činjenici kako se niz godina govori o sadržajnoj obradi serijskih publikacija, o integriranoj građi još nemamo nikakvih istraživanja niti iskustava. Stoga se i u ovom radu češće rabi naziv serijska publikacija, nego nadređeni neomeđena građa, jer ne posjedujemo podatke niti iskustva o sadržajnoj obradi integrirane građe.

Hrvatska knjižničarska praksa za sadržajnu obradu knjižnične građe dugi niz godina nije imala određena pravila i o tome govore Izvještaji IFLA-ine Sekcije za klasifikaciju i predmetno označivanje iz 1993. "Hrvatska razvija vlastiti sustav predmetne analize dokumenta na principima LCSH...",⁴ i Izvještaj iz 1995. godine u kojem se navodi kako u Hrvatskoj ne postoji nacionalni sustav za predmetno označivanje te da su se koristila iskustva i praksa drugih zemalja.⁵ Iznimke od ovoga su klasifikacijske sheme poput UDK koje

¹ Slavić, A.; B. Turkulin. Predgovor. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, 1/4(2001), XIX-XXII.

² Petrić, T. Prilozi o serijskim publikacijama u Vjesniku bibliotekara Hrvatske 1(1950). - 49(2006). // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 106-121.

³ Leščić, J. Klasificiranje, indeksiranje i signiranje fonda Knjižnice HAZU temeljem UDK-a. // 7. Seminar arhivi, knjižnice, muzeji. Zagreb : HKD, 2004., str. 169-182.

⁴ Leščić, J. Predmetno označivanje : principi i praksa u devedesetim. Satelitski sastanak Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova, Lisabon 17. do 18. kolovoza 1993. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 36, 1/4(1993/i.e.1995/), 121-124.

⁵ Leščić, J. Sustav za predmetno označivanje Kongresne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 38, 1/4(1995/i.e.1997/), 82-87.

imaju sveopću namjenu i koje su u međunarodnoj upotrebi te se mogu smatrati standardima.⁶

Pri izradi predmetnog kataloga, hrvatska knjižničarska zajednica u novije vrijeme koristi *Pravilnik za izradu predmetnog kataloga* autorica M. Vujić i D. Štrbac iz 2004. godine. Navedeni pravilnik nastaje na temeljima prakse predmetnog označavanja Knjižnice Božidara Adžije koja je sedamdesetih ušla u sastav Knjižnica grada Zagreba, a koja je bila usmjerena na nabavu i obradu knjiga i časopisa s područja društveno-humanističkih znanosti. Ono što je za ovaj rad važno iz navedenog Pravilnika, jesu Sadržaj i opseg predmetnog kataloga za koji se kaže: “Opće pravilo je da predmetni katalog obuhvaća građu koja ima stručni i znanstveni karakter, posebno građu novijeg i najnovijeg razdoblja. Čimbenici koji određuju sadržaj i opseg predmetnog kataloga su mjesto predmetnog kataloga unutar sustava knjižničnih kataloga, sastav i vrsta građe koju knjižnica posjeduje i zahtjevi korisnika”.⁷

Nacionalna i sveučilišna knjižnica (NSK) praksu izrade predmetnog kataloga opisuje u internom dokumentu *Izrada predmetnog kataloga u NSK* iz 2005. godine, koji se temelji na načelima *Principles underlying subject heading languages (SHLs)*, a izradila ga je IFLA-ina Radna grupa za klasifikaciju i predmetno označavanje. U Pravilniku se navode vrste građe koja će u sadržajnoj obradi dobiti predmetnu odrednicu: “periodika (članci u časopisima i

⁶ Jednim dijelom može se reći da je uzrok takvom stanju dugotrajno iščekivanje međunarodnih dokumenata i standarda pomoću kojih bi se postigla razina standardizacije i na međunarodnoj razini ovakve vrste podatka. Tako standardi koji se bave analizom sadržaja djela i odabirom naziva za predmetno označavanje ISO 5963, ISO 2788 i ISO 5964 objavljuju se 1985. i 1986. godine. IFLA je 1993. godine objavila *Smjernice za izradbu predmetnih preglednih kataložnih jedinica i uputnica (Guidelines for subject authority and reference entries (GSA-RE))*, kojim se ističe potreba za standardiziranjima zapisa predmetnih odrednica. Činjenica je da je sustav predmetnih odrednica Kongresne knjižnice (LCSH) koji je započeo 1898., priručnik i pravilnik publiciran je 1984., a tek 1990. godine u pisanom obliku izišla su načela strukture i politike primjene ovog sustava. Povoljnije razdoblje za izradu predmetnih odrednica i olakšana međunarodna primjena nastaje 1999. godine kada se tiskaju *Temeljna načela jezika predmetnih odrednica (Principles underlying subject heading languages (SHLs))*. O problematici nedostatka standarda i pravilnika za predmetno označavanje na međunarodnoj razini detaljno u članku : Cordiero, M. I. (Lopes). Organizacija znanja i predmetne odrednice jačanje jedne od najslabijih točaka međunarodnog knjižničarstva. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 44, 1/4 (2001), 129-144. O ovoj problematici u uvodu svoje knjige govori i Mikačić, M. *Teorijske osnove sustava za predmetno označavanje*. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996. Str. 19.

⁷ Vujić, M.; D. Štrbac. *Pravilnik za izradu predmetnog kataloga* : pdf. Zagreb, 2004. Str. 14. O problemima predmetne katalogizacije na području tadašnje Jugoslavije i RH daje Mikačić, M. *Teorijske osnove sustava za predmetno označavanje*. Zagreb, Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996. Str. 19-20.

zbornicima)... i elektronička građa (...serijske publikacije CD-ROM i sl.). Novine su navedene kao kategorija kojoj se ne dodjeljuju predmetne odrednice”. U istom dokumentu navode važnu tvrdnju: “Prema svim dosadašnjim iskustvima, a također i iskustvima i istraživanjima u svijetu, pokazuje se kako korisnici dokumente pretražuju pretežno prema njihovu sadržaju. To vrijedi kako za klasične predmetne kataloge na listićima tako i za izravno (online) javno dostupne knjižnične kataloge”.⁸

U ovom radu istraživačica će analizirati bibliografske zapise neomeđene građe u katalogima i mogućnosti predmetnog pristupa pomoću OPAC-a knjižničnih kataloga navedenoj građi. U radu će se analizirati uzorak hrvatske neomeđene građe s obzirom na parametre novih IFLA-inih modela i Novih međunarodnih kataložnih načela te utvrditi mogućnost pristupa i identifikacije neomeđenoj građi kao predmetnom entitetu. U radu se neće detaljno raspravljati o predmetnim jezicima tj. predmetnim i klasifikacijskim sustavima koji bi se trebali upotrebljavati pri sadržajnoj obradi neomeđene građe, nego samo teorijskim okvirom **bibliografske organizacije neomeđene građe s gledišta sadržajne obrade** i ciljeva knjižničnog kataloga: cilj okupljanja neomeđene građe pomoću predmeta, cilj pronalaženja neomeđene građe kao predmetnog entiteta u knjižničnim katalogima i cilj kretanja između različitih djela istog predmeta.

2. Kontekst sadržajne obrade neomeđene građe

Na svjetskoj knjižničarskoj sceni, u izdanju IFLA-e, pojavljuju se novi modeli bibliografske organizacije informacija koji nam ukazuju na ponešto drugačije odnose spram bibliografske obrade građe i potreba korisnika. Jedan od njih je FRBR – *Functional requirements for bibliographic records : final report* (dalje u tekstu FRBR), model kojim možemo iskazivati bibliografsku stvarnost pomoću definiranja entiteta, njihovih atributa, odnosa, a koji obuhvaća sve vrste građe. FRBR model je korisnički usmjeren⁹ i analizira tri skupine entiteta koji se mogu promatrati kao: bibliografska građa, odgovorna

⁸ Izrada predmetnog kataloga u NSK : interni dokument. Zagreb : NSK, 2005.

⁹ Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska grupa za funkcionalnost bibliografskog zapisa; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju; [s engleskog prevela Tinka Katić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. Str. 8.

osoba ili tijelo i predmet.¹⁰ Skupno neomeđeno djelo¹¹ je beskonačno intelektualno djelo, koje kroz vid promjene u vremenu zadržava koncept sadržajne jedinstvenosti. Atributi djela neomeđene građe sadržani su u njegovoj prirodi, a to je neograničenost, stalnost konceptualnog jedinstva koje se ogleda u nastavljaju istog sadržaja i u periodicitetu koji može biti vremenski obilježen, npr., mjesečno, godišnje, ili jednostavno terminom iz kojeg je vidljivo da se u određenim vremenskim terminima publikacija *osuvremenjuje ili nadopunjuje*. Pojedinačno izdanje u obliku broja, sveščića ili godišta ima isto značenje, uz naglasak da je riječ o nesamostalnom dijelu cjelokupnog djela, koje također ima stalnost koju će u vremenu održati, zadržavajući isti sadržaj, bavljenje istom problematikom i objavljivanje u relativno istom periodicitetu kao i skupno neomeđeno djelo. Iz ovog proizlazi definicija neomeđenog djela i činjenica da su zbirke.¹² U FRBR modelu ističe se da “logička veza između djela i određenog predmetnog entiteta služi kao osnova za identificiranje predmeta nekog djela i osigurava povezivanje svih djela koja se odnose na taj predmet s tim predmetom”.¹³ Detaljna analiza treće skupine entiteta *predmeta*¹⁴ i “njegovu daljnju nadogradnju koja se odnosi na *okolnost* (aboutness) djela”, prikazana je u FR SAD (*Functional Requirements for Subject Authority Data*) modelu.¹⁵ Predmetni pristup informacijama značajan je u zadovoljavanju informacijskih potreba korisnika. To je odnos pomoću kojeg korisnik pronalazi, identificira, istražuje i odabire jedinicu građe vezano uz traženi predmet. Rezultati istraživanja pokazali su da spajanje informacija iz nadziranih rječnika sa sustavom za pretraživanje informacija pomaže korisnicima u izvođenju učinkovitijih predmetnih pretraživanja. Takvo je spajanje moguće kad su

¹⁰ Shadle, S. FRBR and serials : an overview and analysis // *The Serials Librarian* 50, 1/2(2006), 83-103.

¹¹ Prema definiciji entiteta djelo i skupnih entiteta iz FRBR modela. Djelo je prvi entitet u modelu određen kao intelektualna ili umjetnička kreacija, koji egzistira kao apstraktan entitet i ne postoji u materijalnom obliku, a prepoznajemo ga kroz pojedinačne realizacije izraza djela. Djelo postoji u zajedništvu sadržaja i različitih izraza djela. Entiteti. // *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj*. Str. 18-20.

¹² Naziv zbirka obuhvaća serijske publikacije sadržane u fondu knjižnice i elektroničke serijske publikacije kojima knjižnica osigurava pristup.

¹³ Odnosi. // *Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj*. Str. 53.

¹⁴ U FRBR modelu treću skupinu entiteta obuhvaćaju: Predmet (intelektualnog ili umjetničkog nastojanja) *pojam, objekt, događaj i mjesto*, u FR SAD modelu ovi entiteti nisu posebno specificirani.

¹⁵ *Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD) : a conceptual Model / IFLA Working Group on the Functional Requirements for Subject Authority REcords (FRSAR) ; editors: Marcia Lei Zeng, Maja Žumer, Athena Salaba. PDF., 2010.*

predmetni autorizirani podaci (informacije o predmetima iz datoteka autoriziranih podataka) povezani s datotekama bibliografskih podataka i kao takvi dostupni korisnicima. Stoga je namjena FRSAD modela prirediti okvir koji će omogućiti jasno iskazano i opće prihvaćeno razumijevanje o čemu predmetni autorizirani podaci/zapisi/datoteke daju informacije i što treba očekivati od takvih podataka kako bi odgovorili na korisničke potrebe.¹⁶

U nizu novih IFLA-inih dokumenata objavljena je i Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima (*Statement of International Cataloguing Principles – ICP*) koja se oslanjaju na velike svjetske kataložne tradicije i na konceptualne modele FRBR i FRAD (*Functional Requirements for Authority Data*).¹⁷ Svrha novih Međunarodnih kataložnih načela, između ostalog, jest osigurati dosljedan pristup deskriptivnoj i predmetnoj katalogizaciji svih vrsta bibliografskih jedinica. Način na koji se u Međunarodnim načelima govori o *subject cataloguing* koji se na hrvatski prevodi kao predmetna katalogizacija ili obrada, pri čemu se klasifikacija smatra posebnim područjem, u navedenim načelima definiran je kao dio katalogizacije u kojem se izrađuju nadzirane predmetnice i/ili klasifikacijske oznake (*the part of cataloguing that provides controlled subject terms and/or classification*). Prema hrvatskom knjižničarskom nazivlju, riječ je o sadržajnoj ili stvarnoj obradi.^{18 19} Stvarna obrada jedinica građe tek je navedena u Načelima, a ne sistematizirana do kraja, i navodi se na tri mjesta. Prvo: kao cilj i zadatak kataloga pronaći sve bibliografske jedinice o određenom predmetu, drugo: osigurati pristup bibliografskom zapisu za usvojene pristupnice predmeta za koje se smatra da su potrebni pri pronalaženju i identifikaciji, i treće: neophodna pristupnica u bibliografskim zapisima je nadzirani predmetni naziv i/ili klasifikacijski brojevi za djelo.²⁰

¹⁶ Namjena i opseg. // Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka : konceptualni model. IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost predmetnih preglednih zapisa (FRSAR) ; urednice Marcia Lei Zeng, Maja Žumer i Athena Salaba ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje u lipnju 2010. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012. Str. 11-13.

¹⁷ Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima. Prevela M. Willer. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 49-62.

¹⁸ . Willer, M.; A. Barbarić. Međunarodna kataložna načela : prikaz i analiza. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 18-62.

¹⁹ U ovom radu rabiće se naziv *sadržajna obrada ili sadržajno označivanje* koji podrazumijeva klasifikacijsku/stručnu oznaku i/ili predmetno označivanje/predmetna odrednica serijskih publikacija.

²⁰ Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima. Prevela M. Willer. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 49-62.

Navedeni IFLA-ina modela ističu načelo primjerenosti korisniku, stoga je od iznimne važnosti omogućiti korisniku da iz skupa različitih djela, koje okuplja isti predmet, pristupi, identificira, istraži, odabere i dobije²¹ djelo koje treba, u ovom slučaju skupno neomeđeno djelo. U novim *Međunarodnim kataložnim načelima*, postupci korisnika pri pretraživanju istaknuti su kao novi ciljevi i zadaci kataloga, kojima je pridodan cilj kretanja koji omogućuje korisniku uvid u prikaz odnosa između djela, izraza, pojavnog oblika i *theme* i *nomena*²² tj. cilj kretanja temelji se na konceptu odnosa između entiteta djelo (neomeđena građa) i entiteta predmet. Autorica Svenonius, osim cilja kretanja, navodi i cilj okupljanja dokumenata koji imaju isti informacijski sadržaj. Pri tome navodi kako je preduvjet za ostvarivanje cilja okupljanja predmetni jezik koji se upotrebljava za opisivanje onoga o čemu dokument govori i taj jezik mora biti tako izrađen da olakša pronalaženje svih i samo potrebnih dokumenata. Da bi se postigao cilj kretanja, jezik mora biti strukturiran tako kako bi pokazao povezano znanje.²³

3. Problem u sadržajnoj obradi i pretraživanju neomeđene građe

Sama priroda neomeđene građe čini ju problematičnom skupinom publikacija koje nisu pogodne za sadržajnu obradu, stoga su se razvili različiti pristupi i metode u načinu njihove sadržajne obrade. Prvi pristup razmatra sadržajnu obradu na temelju odnosa cjelina/dio²⁴ i zalaže se za sadržajnu obradu članaka – dijelova objavljenih u serijskim publikacijama, a ne za cjelokupnu serijsku publikaciju, navodeći dokaz kako dijelovi mogu sadržavati različite predmete u različitim omjerima i stoga nije moguće jednom klasifikacijskom oznakom ili predmetnom odrednicom odrediti sadržaj serijske publikacije u

²¹ Korisnički postupci navedeni u FRBR modelu: pronaći, identificirati, odabrati i dobiti. U FRSAD modelu korisnički postupci su pronaći, identificirati, istražiti i dobiti.

²² Entiteti navedeni u FRBR i FRSAD modelu. U FRSAD modelu razlikuju se entiteti *thema* i *nomen*, gdje je naziv *thema* bilo koji entitet korišten kao predmet djela, a *nomen* je oznaka, naziv, simbol po kojemu je *thema* znana, referira se ili joj se pristupa. Dakle, djelo serijske publikacije ima *thema* (predmet) koja ima *nomen* (naziv, ime, simbol u kojem se *thema* realizira), a *nomen* je oznaka *thema*. Entitet. // Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka : konceptualni model. Str. 19-26, 29.

²³ Svenonius, E. *Intelektualne osnove organizacije informacija*. Lokve : Naklada Benja, 2005. Str. 20, 125.

²⁴ Odnos iz FRBR modela primjenjiv na neomeđenu građu. Odnosi. // Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka : konceptualni model. Str. 54-56.

cjelini.²⁵ Drugi pristup ili metoda je za organizaciju zbirke serijskih publikacija i otvaranje mogućnosti sustavnog pregledavanja kao skupnog djela. Takav pristup smatra da serijske publikacije trebaju sadržajnu obradu i raspravlja se o tehnici predmetnog označivanja serijskih publikacija vezano uz značenje te vrste publikacija i na njihovu prirodu.²⁶

Drugi je način razmišljanja o sadržajnoj obradi neomeđene građe vezano uz objavljivanje istog sadržaja na različitim medijima, koji uvjetuju njihovu pojavu ne samo u knjižničnom katalogu, nego i na internetu. Objavljivanje neomeđene građe na različitim medijima zapravo znači i različite pojavne oblike, moguće i izraze, ali ne znači različit **sadržaj** tj. **predmet** koji se obrađuje u neomeđenoj građi. Sadržajno označivanje otvara mogućnost povezivanja različitih medija istog sadržaja i predstavljanja korisniku, tj. ne odvaja se djelo od njegovih pojavnih oblika, nego se povezujemo pomoću predmeta koji govori o sadržaju djela, a korisniku je omogućen izbor između različitih medija i formata istog sadržaja.

Činjenica je da serijske publikacije nemaju jedinstvenu strukturu na kojoj je jednostavno izvršiti sadržajnu obradu, stoga naslov ne bi trebao biti jedino mjerilo pri sadržajnoj obradi. Serijske publikacije mogu obrađivati jedan ili više predmeta koji mogu biti odvojeni, mogu se međusobno preklapati ili postoji jedan predmet i više srodnih predmeta. Iz svega proizlazi kako serijske publikacije imaju najčešće višepredmetni sadržaj, a među njima se može pronaći i jednopredmetni sadržaj kada su u pitanju tematski brojevi časopisa, stoga je za sadržajnu obradu ove vrste građe uputno pogledati sadržaj ili pogovor urednika, navodi autorica Mikačić, s naglaskom da “Osim sadržaja, u svakom dokumentu postoji i oblik u koji je sadržaj uobličен...”²⁷ Budući da

²⁵ Bensman, S. J.; Loet Leydesdorff. Definition and identification of journals as bibliographic and subject entities : Librarianship versus ISI Journal Citation Reports Methods and their effect on citation measures. // Journal of the American Society for Information Science and technology 60, 6 (2009), 1097-1117. Dostupno na: <http://www.interscience.wiley.com/doi:10.1002/asi.21020>. U citiranom članku se navedene tvrdnje tumače korištenjem Bradfordovog zakona koji se koristi u citatnoj analizi časopisa. Ovaj rad ne bavi se tom problematikom, nego knjižničarskom metodom i bibliografskim dostupnošću serijskih publikacija u knjižničnim katalogima na razini djela i predmeta.

²⁶ O problematici sadržajne obrade serijskih publikacija vezano uz njihov način izlazenja pronalazi se u: Wellisch, H. H. Book and Periodical indexing. Dostupno na: DOI: 10.1002(SICI)1097-4571(199409)45:8<620:AID-AS17>3.0.CO;2-V

²⁷ Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za predmetno označavanje. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996. Str. 27. U dokumentu Izrada predmetnog kataloga u NSK, poglavlje Izvori za otkrivanje predmetnog sadržaja dokumenta navodi sadržaj cijelog dokumenta, naslov, predgovor ili pogovor... Str. 7.

sadržajna obrada serijskih publikacija ne može biti do kraja detaljna, onda je od velike važnosti oznaka oblika dokumenta npr., časopis, zbornik, godišnjak, almanah itd., to je važno za korisnika kojemu se olakšava pristup i kojemu se ukazuje na vrstu dokumenta koju unutar određene teme odabire, navodi autor Leibowitz.²⁸ Problematiku neomeđene građe koja se očituje u multidisciplinarnosti i složenosti sadržaja, te promjena u razdoblju može se riješiti s više klasifikacijskih oznaka, tj. sa složenijim klasifikacijskim oznakama, gdje se promjene nastale u tijeku izlaženja mogu nadopuniti novom klasifikacijskom oznakom.²⁹

Značenje tiskanih serijskih publikacija za društveno-humanističke znanosti, od kojih neki naslovi u ovom trenutku imaju stalnost izlaženja i više od 100 godina, još uvijek pokazuje kako korisnici traže “u prosjeku godišta koja su stara 20 godina za društvene, te 30 godina za humanističke časopise”.³⁰ Nameće se zaključak kako su korisnici nacionalno usmjereni u traženju stare literature tiskanih časopisa iz društveno-humanističkih znanosti. Također je činjenica da starija godišta i brojevi časopisa društveno-humanističkih znanosti nemaju analitičku obradu članaka na razini autora i naslova, a kamo li sadržajnu obradu koja podrazumijeva predmetnu odrednicu i/ili klasifikacijsku oznaku, jer hrvatska knjižničarska praksa sadržajnu obradu većeg broja članaka iz znanstveno stručnih časopisa započinje negdje oko 1990. godine. Kako će korisnik doći do informacija o određenom predmetu koji je sadržan u serijskim publikacijama, ako ne postoji potpuna organizacija informacija serijskih publikacija kao cjeline, niti sadržajna obrada na razini članaka koji se tiskaju u časopisima. Predmetno i stručno pretraživanje online knjižničnih kataloga značajno je znanstvenom i nastavnom osoblju te studentima koji istražuju na određenu temu, kao i knjižničarima koji rade u informacijskoj službi. U tom istraživanju časopisi su neprocjenjivi izvori informacija.

²⁸ Leibowitz, F. R. Form and genere headings in serials cataloging. // *Cataloging and classification quarterly* 20, 3(1995), 19-41.

²⁹ Ovaj dokaz daje Chan u članku Bensman, S. J. Leydesdorff, Loet. Definition and identification of journals as bibliographic and subject entities : Librarianship versus ISI Journal Citation Reports Methods and their effect on citation measures. // *Journal of the American Society for Information Science and technology* 60, 6(2009), 1097-1117.

³⁰ Pikić, A. Statistika potražnje i korištenje tiskanih časopisa Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. // 13. Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji. Zagreb, 2010., str. 292-305.

Predmetno označivanje, pri kojem se misli na dodjeljivanje predmetnih odrednica, bilo je često proturječna tema jer se promatralo s gledišta ekonomske neisplativosti, vrijednosti i uporabljivosti za korisnike, te značajnost u automatiziranim sustavima za pronalaženje.³¹ Međutim, rezultati nekih istraživanja navode kako je kumulativno sadržajno označivanje značajno za serijske publikacije iz područja društveno-humanističkih znanosti, jer serijske publikacije nastaju znatno prije pojave baze podataka članaka. Razdoblje njihova izlaženja i kumulativno nadopunjavanje predmetnim oznakama značajno je za korisničko pretraživanje ove vrste publikacija.³²

Novi bibliografski modeli i nova Načela upozoravaju nas na potrebe korisnika i značenje bibliografske i sadržajne obrade građe, odnosno ukazuju na značenje dokumenta kao bibliografskog i predmetnog entiteta. Uvažavanje novih IFLA-inih modela, Novih kataložnih načela i korisničkog gledišta znači primjenu sadržajne obrade u bibliografskim zapisima neomeđene građe, koja će korisniku omogućiti predmetno pretraživanje i dati mu odgovor na pitanje posjeduje li knjižnica literaturu o određenoj temi/predmetu, koju i koliko, te mu pružiti uvid u slične i srodne sadržaje o traženoj temi/predmetu. Jasno je da u ovakav odgovor mora biti uklopljena i neomeđena građa. Ukoliko u obliku normiranih pristupnica, koje su u odnosu s bibliografskim zapisima, ukažemo na odnose između entiteta, ostvarujemo korisničko gledište navedeno u FRBR i FRSAD modelu po kojemu korisniku omogućujemo:

- pronaći djela na zadanu temu
- pronaći djela s više od jednog predmeta
- odabrati djelo s glavnim predmetnom
- dovesti do potrage za djelima u kojima su obrađeni srodni predmeti.³³

³¹ Cordiero, M. I. (Lopes). Organizacija znanja i predmetne odrednice jačanje jedne od najslabijih točaka međunarodnog knjižničarstva. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 44, 1/4(2001), 129-144.

³² Wellisch, H. H. Book and Periodical indexing. // *Journal of the American Society for Information Science* 45, 8(1994), 620-627. Dostupno na: [http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002\(SICI\)1097-4571\(199409\)45:8<620:AID-AS17>3.0.CO;2-V](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002(SICI)1097-4571(199409)45:8<620:AID-AS17>3.0.CO;2-V)

³³ O problematici odnosa između prve i treće skupine entiteta u FRBR modelu prikazano je u članku P. Buizza, M. Guerrini. A conceptual model for the new soggetto: subject indexing in the light of FRBR. // *Cataloging and classification quarterly* 34, 4(2002), 31-45.

4. Cilj i metodologija istraživanja

Prvi cilj ovog rada je utvrditi na određenom uzorku neomeđene građe način sadržajne obrade hrvatske neomeđene građe i identifikaciju te vrste građe kao predmetnog entiteta. Prvi dio istraživanja³⁴ izvršit će se na uzorku hrvatske neomeđene građe objavljene u razdoblju od 2000. do 2011. temeljem podataka prikupljenih kod Hrvatskog ureda za ISSN. U navedenom razdoblju, u upisniku ISSN registrirano je 2.717 tekućih serijskih publikacija i 212 naslova tekuće integrirajuće građe. Iz navedene populacije hrvatske neomeđene građe, metodom namjernoga stratificiranog uzorka, izabrat će se naslovi koji će se promatrati u katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK). Odluka da se odabere namjerni stratificirani uzorak krije se u samoj definiciji neomeđene građe, u podjeli na serijske publikacije i integriranu građu kao dvije strate, te daljnja podjela na vrste: periodičke publikacije, novine, nakladničke cjeline, mrežne stranice i baze podataka, odnosno prema mediju na tiskane, elektroničke i mikrooblike. Promatrat će se 353 naslova periodičkih publikacija, 60 naslova novina, 19 nakladničkih cjelina, 27 mikrooblika i 106 naslova integrirane građe, ukupno 565 naslova neomeđene građe. Bilježit će se učestalost pojavljivanja pristupnih točaka bibliografskih zapisa neomeđene građe (naslov, ime osobe/korporativno tijelo, predmet) i odnosa, u odnosu na korisničke postupke pronalaženja, identificiranja odabiranja, dobivanja i kretanja radi identificiranja i okupljanja informacija o neomeđenoj građi, kako su iskazani u IFLA-inim modelima.

Drugi cilj je u odabranim online katalozima hrvatskih knjižnica: Knjižnica HAZU (KHAZU), Nacionalna i sveučilišna knjižnica (NSK), Skupni katalog CROLIST (SK CROLIST),³⁵ katalog Knjižnice grada Zagreba (KGZG), Knjižnica Filozofskog fakulteta u Zagrebu (KFFZG), pretražiti 14 naslova društveno humanističkih časopisa. Odabrane su knjižnice koje imaju različite knjižnične sustave, različite formate i različite korisnike tj. stručno okruženje, općeznanstvene, gradske, visokoškolske i nacionalna i sveučilišna knjižnica.

³⁴ Cjelokupno istraživanje o neomeđenoj građi autorica je provela za potrebe doktorskog rada, u ovom članku iznijet će samo dio podataka koji se odnose na vrste, medije i predmetni pristup neomeđenoj građi.

³⁵ Sve Sveučilišne knjižnice sudionice su Skupnog kataloga CROLIST, iz tog razloga pregledavan je skupni katalog, a ne pojedinačni katalogi pojedinih sveučilišnih i općeznanstvenih knjižnica. Naime, riječ je i o tome da knjižnice međusobno razmjenjuju podatke i, nažalost, sve imaju ujednačene bibliografske zapise ma kakvi oni bili.

OPAC-i navedenih knjižnica već su bili tema u dva istraživanja, no vezano uz razdoblje prijašnjih istraživanja, bit će zanimljivo utvrditi promjene i mogućnosti OPAC-a u sadašnjem trenutku. U pretraživače knjižničnih sučelja pomoću ograničenja na predmetno ili UDK pretraživanje, istraživačica će upisivati predmet i struku koji su sadržani u časopisima, te pokušati doći do cilja pretraživanja, a to je sva građa o određenom predmetu. Od 14 odabranih naslova, 4 naslova su iz područja književnosti, 3 naslova iz pedagogije, 3 naslova iz povijesti umjetnosti i 4 naslova iz arheologije i povijesti.

Pri odabiru naslova, razmatrana je konstrukcija samog naslova, naime odabrane serijske publikacije u svom naslovu nemaju istaknutu riječ prema kojoj bi se mogao pretražiti predmet kojim se bave, a četiri naslova imaju latinska imena.³⁶ Navedeni naslovi su tiskani časopisi i samo tri naslova pojavljuju se na portalu Hrčak, većina naslova nema elektronički oblik koji bi omogućio veću dostupnost. Analizom sadržaja bibliografskog zapisa serijskih publikacija, ustanovit će se jesu li povezani s nadziranim predmetnim odrednicama i/ili klasifikacijskim oznakama pomoću kojih se može izvršiti predmetno pretraživanje.

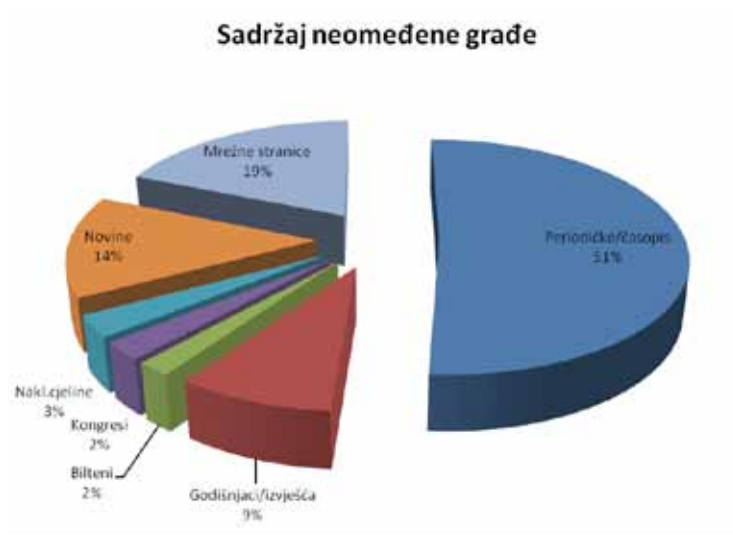
Nakon analize bibliografskih zapisa i promatranja knjižničnih sučelja, postat će očigledni osnovni ciljevi bibliografskog sustava zastupljeni u navedenim hrvatskim knjižnicama, a odnose se na neomeđenu građu: *cilj pronalaznja* (pronaći građu za koju je poznat predmet), *cilj okupljanja* (o nekom predmetu) i *cilj izbora* (izbor građe s obzirom na predmet), bez obzira na činjenicu što hrvatska nacionalna kataložna pravila nisu na ovaj način definirala ciljeve kataloga.

5. Rezultati istraživanja

U prvom dijelu istraživanja, analiziran je uzorak od 565 naslova neomeđene građe koji sadrži dvije vrste građe: 459 naslova serijskih publikacija, što iznosi 81,2 posto od cjelokupnog uzorka i 106 naslova integrirane građe, 18,8 posto od uzorka. Korisniku je pri pregledavanju bibliografskog zapisa u katalogu NSK vidljiva osnovna podjela, na dvije vrste građe serijske publikacije i integriranu građu, i podjela s obzirom na nositelje: online, optički disk, tisak

³⁶ Nije bila namjera, no naslovi koji se analiziraju pojavljuju se i u istraživanju kolegice Pikić, A. Statistika potražnje i korištenje tiskanih časopisa Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Str. 292-305. Podudara se 6 naslova, iako je kolegica Pikić mjerilo odabira svojih naslova odredila po učestalosti korištenja, pa možemo reći da su to i naslovi koji se učestalo koriste.

i mikrooblik, i klasifikacija građe na: online građa, knjiga, članak, mikrooblik, serijska publikacija. Klasifikaciju prikazanu na Grafikonu 1. izvršila je istraživačica jer iz bibliografskog zapisa nije moguće klasificirati kongrese, biltene ili godišnjake/izvješća.

Grafikon 1. Sadržaj neomeđene građe prema vrstama

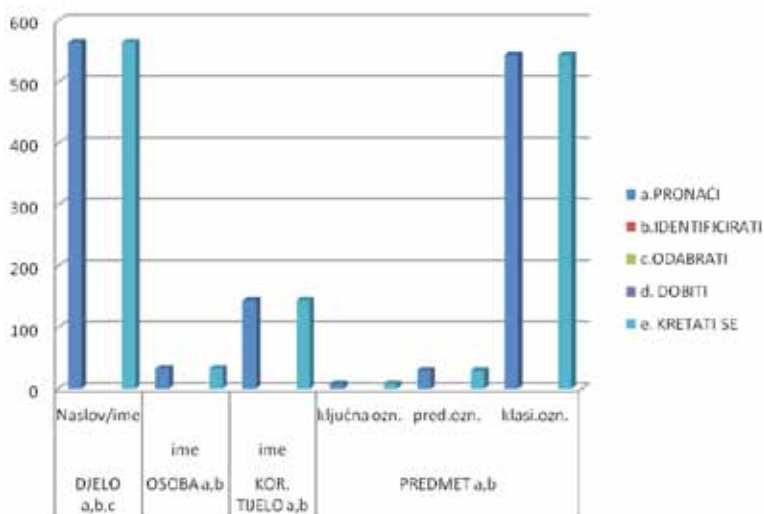

Grafikon 2. Neomeđena građa na fizičkim nositeljima (medijima)

Neomeđenu građu promatralo se i s obzirom na fizičke nositelje. Promatrani uzorak od 565 naslova, sadrži 320 naslova tiskanih serijskih publikacija, što je 56,6 posto uzorka, elektroničkih serijskih publikacija je 112 (19,8 posto) i mrežna integrirana građa 106, što zajedno čine 218 naslova objavljenih na mreži ili CD-u, odnosno 38,6 posto uzorka. U uzorku je promatrano i 27 naslova mikrooblika, što iznosi 4,8 posto cjelokupnog uzorka.

Promatranje uzorka neomeđene građe prema pristupnim točkama naslov, ime osoba/korporativno tijelo i predmet prema korisničkim postupcima pristupiti, identificirati, odabrati, dobiti i kretati se, prikazano je na Grafikonu 3. Entitetu skupno neomeđeno djelo korisnici mogu **pronaći/pristupiti** pomoću *glavnoga stvarnog naslova* u bibliografskom zapisu. Utvrđeno je da se svim jedinicama građe može pristupiti pomoću glavnoga stvarnog naslova koji nije autorizirani naslov i koji nema razlikovni element. Mogućnost kretanja između bibliografskih i normativnih zapisa osoba i korporativnih tijela ima 177 (31,3 posto) zapisa i to 33 (5,8 posto) tražeći osobe u funkciji urednika i 144 (25,5 posto) tražeći korporativna tijela, u odnosu na cijeli uzorak. Pri tome valja istaknuti kako se tiskane periodične publikacije mogu identificirati pomoću imena osoba u 33 naslova, što je 12 posto u odnosu na sve tiskane periodičke publikacije zastupljene u uzorku (273), dok kod elektroničkih serijskih publikacija i integrirane građe nije omogućeno kretanje tj. okupljanje i identificiranje pomoću imena osobe. Identifikaciju i kretanje između naziva djela i korporativnog tijela pronalazi se kod periodičkih publikacija 144 naslova (39,7 posto) u odnosu na sve periodičke publikacije u uzorku (363) bez obzira na medij, dok kod novina i integrirane građe ne pronalazimo odnos s korporativnim tijelom. Pristup neomeđenoj građi moguć je i pomoću normiranih **predmetnih odrednica** kojih je zabilježeno 30, od kojih je 25 dodijeljeno integriranoj građi. Osam naslova ima normiziranu ključnu riječ pomoću koje je također moguće pristupiti. Najveći broj naslova neomeđene građe, ukupno 544 (96,3 posto) ima UDK klasifikacijsku oznaku kao mogućnost pristupa i način sadržajnog označivanja. Tako je i pomoću sadržajnog označivanja omogućeno kretanje između jedinica građe koje imaju isti ili sličan sadržaj.

Pristupne točke neomeđene građe

Grafikon 3. Pristupne točke neomeđene građe

U drugom dijelu istraživanja, istraženo je pet knjižničnih OPAC-a, a analizom je utvrđeno da svi imaju dva različita sučelja, za jednostavno i složeno pretraživanje. Pretraživanja koja su provedena u ovom istraživanju, izvođena su na jednostavnom pretraživanju koje nudi sučelje s izbornicima u kojem korisnik odabire opciju za njega najprihvatljiviju. Složena pretraživanja su u svakom sustavu različita i za većinu korisnika nepoznata.³⁷ Jednostavno pretraživanje sastoji se od odabira opcije u izborniku i upisa riječi ili oznake u prostor predviđen za to. U pregledanim OPAC-ima, podržano je ograničavanje po sljedećim mjerilima: jezik, bibliografska razina, vrsta građe, vrsta publikacije i godina. U odabranim knjižničnim OPAC-ima promatrana su polja

³⁷ Uglavnom knjižničari poučavaju korisnike o složenim načinima pretraživanja i korištenje kraćenja, Boolevih operatora, ili tu vrstu pretraživanja koriste knjižničari pri tematskim pretraživanjima za korisnike. Upravo sam nedavno imala skupinu studenata geografije Sveučilišta u Zadru kojima sam pomoću pp prezentacije pokušala objasniti pretraživanje u OPAC-ima NSK i Skupnog kataloga CROLIST, polazeći od najjednostavnijih primjera prema složenom pretraživanju i korištenju Boolevih operatora. Uz to, ukazano je na razlike sustava i sučelja te na upute koje su jako važne na svakom pojedinom sučelju.

za pretraživanje: naslov, predmetne pristupnice, klasifikacijske pristupnice i ključne riječi, a znakom plus (+) označene su funkcije koje su podržane u određenom pretraživaču, kao što je prikazano u Tablici 1.

Tablica 1. Pretraživači istraživanih knjižnica

	Knj. HAZU	NSK	SK. CROLIST	KGZG	FFZG
Naslov	+	+	+		+
Ključna riječ		+	+		
Predmet	+	+	+	+	+
UDK	+	+	+	+	

Iz navedene Tablice 1. vidljivo je da svi OPAC-i imaju mogućnost pretraživanja po naslovu i predmetu. Pretraživanje po UDK oznaci omogućuju četiri kataloga, a dva pretraživanje po ključnoj riječi, i jedan katalog omogućuje pretragu riječima prirodnog jezika UDK oznake tj. prema njezinu značenju.

Odabrani naslovi časopisa koji su vidljivi u Tablici 2., nisu zastupljeni u svim knjižnicama. Nije bilo nemoguće odabrati naslove koji će biti zastupljeni u svim knjižnicama stoga što različite korisničke potrebe uvjetuju nabavu određenih naslova. Kako je prikazano u Tablici 2., bilježen je broj dodijeljenih PO (predmetnih odrednica) i UDK (broj klasifikacijskih oznaka) za svaki pojedini naslov u odabranoj knjižnici. Dvije knjižnice, što iznosi 40 posto od ukupnog broja knjižnica, serijskim publikacijama uz UDK klasifikacijsku oznaku dodaju opis stručne oznake, koji se u tablici bilježi kao PO. Iz Tablice 2. očigledno je da 3 knjižnice ne dodjeljuju PO serijskim publikacijama, također se uočava kako jedna knjižnica sadržajno obrađuje 8 naslova, što iznosi 58 posto od ukupnog broja naslova, dok sve ostale knjižnice sadržajno obrađuju sve istražene naslove koji su zastupljeni u navedenim knjižnicama. S obzirom na broj dodijeljenih UDK oznaka serijskim publikacijama, 9 naslova, što iznosi 65 posto ima jednu do dvije klasifikacijske oznake, dok ostalih 5 (35 posto) naslova ima dodijeljeno 2-4 stručne oznake.

Tablica 2. Naslovi serijskih publikacija i njihova sadržajna obrada

	Knj. HAZU		NSK		SK.CROLIST		KGZG		FFZG	
	UDK	PO	UDK	PO	UDK	PO	UDK	PO	UDK	PO
Republika	2	2	2	-	2	-	2	1	-	-
Mogućnosti	3	3	3	-	3	-	1	2	-	-
Kolo	3	2	4	-	4	-	1	1	-	-
Umjetnost riječi	2	2	2	-	2	-	1	1	2	-
Metodički ogledi	Nema naslov		2	-	2	-	-	-	4	-
Acta Iadertina	3	3	3	-	3	-	Nema naslov		Nema naslov	
Napredak	2	2	1	-	1	-	2	2	1	-
Peristil	1	1	1	-	1	-	2	2	1	-
Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji	1	1	1	-	1	-	1	1	1	
Hortus artium medievalium	Nema naslov		1	-	1	-	1	-	1	-
Asseria	1	1	2	-	1	-	Nema naslov		-	-
Starine - 1869	1	1	2	-	2	-	2	2	2	-
Archaeologia Adriatica	1	1	1	-	1	-			1	-
Starohrvatska prosvjeta 1895	1	1	1	-	1	-	2	2	-	-

Dva knjižnična OPAC-a omogućuju predmetno pretraživanje klasifikacijskih oznaka te je izvršeno testiranje pretraživanja koje je prije najavljeno, a koje je u nastavku opisano. OPAC Knjižnice HAZU, koji je na sustavu ISIS, podijeljen je na dva dijela. U lijevom dijelu sučelja moguće je jednostavno pretraživanje po naslovu i predmetu, u kojem pod predmet možete upisati riječ arheologija i dobiti prevelik odaziv. Na ovom sučelju postoji posebna vrsta predmetnog kazala koje se javlja uz UDK klasifikaciju. To kazalo sadrži sadržaj klasifikacijske sheme, tj. klasifikacijske oznake koje se koriste za označavanje dokumenta u prirodnom jeziku. U desnom dijelu sučelja, katalog nudi Pregled stručnih područja UDK browsing. Odabirom Pregleda stručnih područja, otvara se UDK raspored u kojem sam odabrala skupinu 9 Geografija i povijesne znanosti, unutar koje je Arheologija 902/904. Pojavljuju se dvije mogućnosti daljnje pretrage: Tekstualno pretraživanje po odrednicama: "UDK raspored" daje 595 rezultata odabirom skupine arheologija ili Izravno pretraživanje odabranom odrednicom 286 pogodaka i odrednicom niže razine 831 pogodak. Međutim, otvaranjem skupine Arheologija, prikazuje se i Arheologija: časopisi 902/904(05), u kojoj je pokazano da izravno pretraživanje odabrane odrednice rezultira s 99 pogodaka. Upisivanjem riječi književnost u opciju predmet uz ograničenje na serijske publikacije, odziv je 249 pogodaka, precizniji upit Hrvatska književnost dao je 72 naslova serijskih publikacija, a na upit povijest umjetnosti, rezultat je 33 naslova serijskih publikacija. Unutar dobivenih rezultata, nalazili su se naslovi koji su ušli u istraživanje.³⁸

OPAC KGZG, koji je na knjižničnom sustavu ZaKi, u trenutku provođenja istraživanja poboljšava svoj OPAC, tj. čini ga korisnički prihvatljivijim, jednostavnijim za upotrebu. Koristila se mogućnost pretrage pomoću opcije "klasifikacijska oznaka/sadržaj". U taj parametar moguće je upisati broj iz UDK tablice ili riječi prirodnog jezika samog značenja klasifikacijske oznake. U parametru stručna oznaka, upisivanjem riječi književnost, rezultat je 159, povijest umjetnosti 2, umjetnost općenito 34, obrazovanje 136, a pretraživač

³⁸ Praksu sadržajne obrade serijskih publikacija kao skupnog djela ima Knjižnica HAZU koja je tu praksu uvela od 1997. godine, a temelji je na UDK. Knjižničnoj građi, a među njima i serijskim publikacijama, dodjeljuju se klasifikacijske oznake, a opis oznaka koristi se kao predmetna odrednica, tj. abecedno kazalo/nazivi pridruženi su UDK oznakama. Pri sadržajnoj obradi serijskih publikacija, u koje spadaju domaće i strane periodičke publikacije, dobivaju šire UDK oznake i predmetne odrednice.

odmah ispisuje rezultate po vrsti građe, koliko je knjiga, članaka, serijskih publikacija itd. U dobivenim rezultatima prikazani su i naslovi časopisa koji su obuhvaćeni istraživanjem kao i povezanost različite vrste građe s istim predmetom.

Iz analize bibliografskih zapisa vidljiva je razina sadržajne obrade serijskih publikacija u pojedinim knjižnicama, kako je prikazano u Tablici 3. Odabran je samo jedan predmetni jezik jer se on koristi skoro u svim knjižnicama, a to je UDK klasifikacijska oznaka. Iz Tablice 3. je vidljivo kako samo jedna knjižnica uza svaki naslov i dodijeljenju mu UDK oznaku stavlja i oznaku za oblik, tj. serijska publikacija, odnosno UDK oznake su jednostavne jer uz glavnu oznaku skupine nemamo oznaka za mjesto i vrijeme. Kako je u uvodnom dijelu naglašeno da su serijske publikacije često višepredmetne, istraživanje je ukazalo i na manji broj dodijeljenih UDK oznaka. Naime, za pravilno korištenje UDK u sustavima za pretraživanje, potrebna je veća količina podataka od onih koji su dostupni u bibliografskom zapisu serijskih publikacija. UDK je sintetična klasifikacijska shema i polu facetna, što drugim riječima znači da facete **mjesta, vremena i oblika** koji se nalaze u njenim općim i pomoćnim tablicama, možemo spajati s glavnom strukturom.

Tablica 3. UDK oznake serijskih publikacija

	Knj. HAZU UDK	NSK UDK	SK. CROLIST UDK	KGZG UDK	FFZG UDK
Republika	82(05); 821.163.42(05)	82; 821.163.42	82; 821.163.42	82(05); 886.2(05)	-
Mogućnosti	82(05);7(05); 93/94(05)	821.163.42; 821; 7	821.163.42; 821; 7	016:05	-
Kolo	005(05); 821.163.42(05)	009; 821; 3; 821.163.42	009; 821; 3; 821.163.42	82	-
Umjetnost riječi	82(05); 82.0(05)	82; 821.163.42	82; 821.163.42	82	82
Metodički ogledi	Nema naslov	37.01; 371.3	37.01; 371.3.	-	1:37(497.5) (051); 1; 37; 051
Acta Iadertina	1(05); 37(05); 316(05)	1; 37; 316	1; 37; 316	Nema naslov	Nema naslov
Napredak	37(05); 371	37	37	371(05); 37	37
Peristil	7(091)(05)	7(091)	7(091)	7.0; 7.0(091)	7(091)
Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji	7(091)(05)	7(091)	7(091)	7.0(05)	7
Hortus artium medievalium	Nema naslova	7(091)''04/14''	7(091)''04/14''	7.0(091)	7(091)''04/14''
Asseria	902/904(05)	902/904; 069	902/904	Nema naslov	-
Starine - 1869	93/94(05)	902/904; 93/94	902/904; 93/94	08; 930.95(497.5)	902/904; 93/93
Archaeologia Adriatica	902/904(05)	902/904	902/904	-	902/904
Starohrvatska prosvjeta 1895	902/904(05)	902/904	902/904	902; 904	-

6. Rasprava

Rezultati prvog dijela istraživanja vidljivi su na Grafikonima 1. i 2. i ukazuju na činjenicu da je u uzorku hrvatske neomeđene građe najveći postotak periodičkih publikacija,³⁹ a analiza s obzirom na medij ukazuje da je još uvijek tiskana građa najzastupljenija. Ovo istraživanje ukazuje da pojava novih medija ipak nije promijenila trend objavljivanja serijskih publikacija na papiru, na što nas upozorava i autor Gorman, iznoseći podatke sa mrežnog mjesta baze *Ulrich za 2001.*, kada je najveći broj časopisa objavljen u tiskanom obliku.⁴⁰ Prvi dio istraživanja ukazuje na činjenicu da se neomeđenoj građi uglavnom može pristupiti pomoću naslova. Serijskim publikacijama možemo pristupiti pomoću naslova i određenom dijelu pomoću imena osobe i korporativnog tijela, dok je integriranoj građi moguć pristup samo pomoću naslova. Pri tome je uočeno kako normirane predmetne pristupnice u najvećem dijelu ima integrirana građa, iako se sadržajna obrada pomoću predmetnih odrednica pojavljuje u jako malom postotku, svega 5,3 posto. Razlog tome se ne zna, ali način sadržajne obrade se podržava jer je to jedini drugi način da korisnik pristupi integriranoj građi, pomoću naslova i predmetne odrednice. Činjenica je da naslov neomeđene građe nije autoriziran i stoga nema funkciju okupljanja izraza jednog djela ili pojava oblika istog izraza, funkciju okupljanja ima korporativno tijelo ili sadržajna obrada. Za postizanje cilja okupljanja neomeđene građe, podržava se sadržajna obrada neomeđene građe pomoću normiziranih pristupnica u potpunosti. Ono što je ovdje važno naglasiti, jest činjenica kako je kataložna praksa NSK, u čijem je online katalogu izvršen prvi dio istraživanja, za potrebe predmetnog označivanja, tj. načina i izrade predmetnih odrednica koristila LCHS sustav, međutim nije koristila prije navedenu uputu da u taj način obrade uvrsti svu građu pa i serijske publikacije; primjena izrade predmetnih odrednica vidljiva je jedino na integriranoj građi, dok je ostala neomeđena građa sadržajno obrađivana dodjeljivanjem UDK oznake.⁴¹ Pri tome treba navesti činjenicu da izdavači hrvatskih znanstvenih časopisa (tiskani i elektronički oblik) imaju uvriježenu praksu na serijskim publikacijama, na omotnoj i glavnoj naslovnoj stranici, navoditi UDK oznaku cjelokupne serijske publikacije.

³⁹ Periodička publikacija je vrsta serijske publikacije koja izlazi u redovitim razmacima kraćim od godine. Obično sadržava zasebne članke. Uvodne napomene / ISBD(CR), str. 19.

⁴⁰ Gorman, M. Postojana knjižnica : tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom. Zagreb : HKD, 2006. Str. 35.

⁴¹ Izrada predmetnog kataloga u NSK : interni dokument. Zagreb : NSK, 2005.

Budući da je prvo istraživanje pokazalo kako se sadržajna obrada serijskih publikacija zasniva samo na dodjeli UDK oznake, pretraživanje prema parametru predmet, unutar odabranih knjižničnih OPAC-a nije bilo moguće. OPAC sučelje NSK i članica Skupnog kataloga CROLIST analizirala je 2003. godine autorica K. Golub,⁴² a drugo istraživanje obuhvatilo je OPAC NSK, Knjižnicu HAZU i KGZG u radu A. Slavić.⁴³ U istraživanju koje je provela Slavić (2006), dio koji se odnosi na hrvatske OPAC-e, pokazalo se da sučelja Knjižnica grada Zagreba i Knjižnice HAZU korisnicima nude mogućnost predmetnog pretraživanja serijskih publikacija i pretraživanje UDK klasifikacije riječima i prikaz tekstualnog opisa UDK oznaka. U ovom istraživanju to je potvrđeno, uz dodatak da je OPAC KGZG svoje sučelje grafički razvio prikazujući odnose između različitih bibliografskih zapisa istih predmeta različite vrste građe, što ga čini korisnički prihvatljivijim i jednostavnijim za upotrebu, tj. ostvaren je cilj kretanja koji je prikazan i na korisničkom sučelju. Od istraživanja iz 2006., OPAC KGZG postao je novi naraštaj knjižničkog kataloga kako ga opisuje autorica R. Gjurković-Govorčin, a zajedničko obilježje i uzor novih naraštaja kataloga “jest pretraživanje riječima prirodnog jezika u jednom naredbenom polju, izbjegavajući na zasebnim mjestima pretraživanje informacija”.⁴⁴ U ostalim pregledavanim knjižničnim sučeljima, UDK oznaka može se vidjeti jedino pregledavanjem glavnog bibliografskog zapisa, odnosno knjižničari ili korisnik koji zna UDK shemu, može pretražiti po brojevanoj oznaci UDK klasifikacije, a takvih korisnika je jako malo.

Za razliku od prijašnjih istraživanja, koja je provela K. Golub 2003. godine, knjižnica NSK ima novi komercijalni sustav Aleph, no rezultati pretraživanja i način pretraživanja bitno se ne razlikuju od prijašnjih rezultata, tj. nemaju pristup pretraživanju i pregledavanju UDK oznaka, kao što je vidljivo na Slici 1. OPAC sučelje NSK unatoč promjeni formata nije doživjelo promjenu u odnosu na istraživanje iz 2003. i podsjeća na linearni kartični katalog jer nisu vidljivi odnosi među entitetima, te se moramo složiti s tvrdnjom autora Gorman iz 2003. da su mrežni katalogi sadašnjeg naraštaja u mnogočemu slabiji, ne samo od prvog naraštaja OPAC-a, nego i od dobro održavanog kataloga na listićima.⁴⁵

⁴² Golub, K. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalogima s Web-sučeljem : magistrski rad. PDF. Zagreb, 2003.

⁴³ Slavić, A. Razina korištenja UDK u knjižničnim OPAC-ima : pilot istraživanje 2004.-2005. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 3/4(2006), 149-165.

⁴⁴ Autorica u svom radu detaljno opisuje razvoj OPAC-a s posebnim osvrtom na razvoj OPAC-a KGZG. R. Gjurković-Govorčin. Novi naraštaj knjižničnih kataloga : katalog Knjižnica grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 127-146.

⁴⁵ Gorman, M. Postojana knjižnica. Str. 12.

Rezultati upita: 37(091)

Rezultati 1 - 12 od ukupno 12 (prikazuje se do 5000 rezultata)

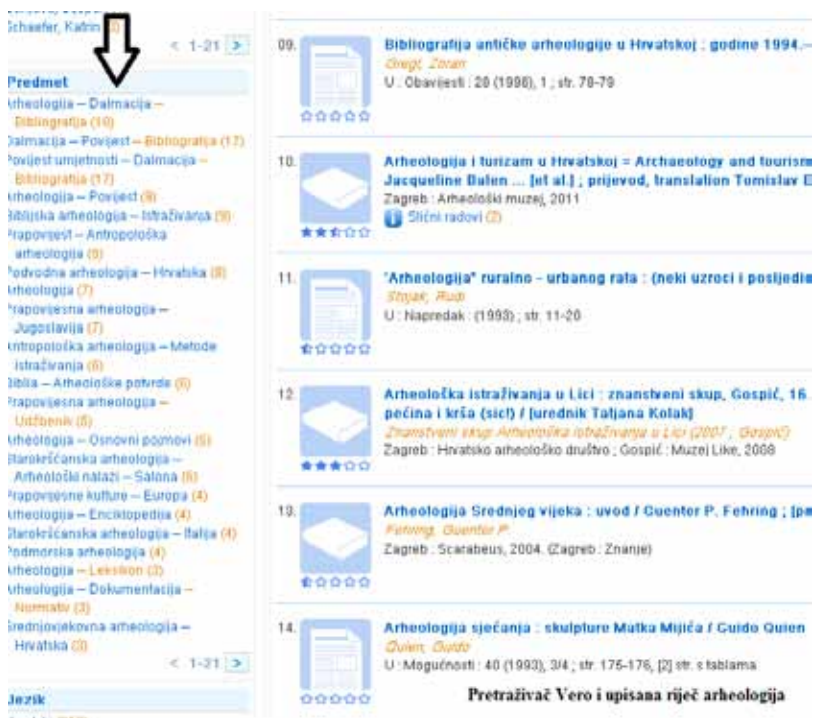
Skok na tekst Skok na #

#	Autor	Naslov	Vrsta građ.
1	☐ Bebek, Sandra	Vodič za razumijevanje obrazovanja /	knjiga
2	☐ Basariček, Stjepan	Pomanjkanje učitelja /	članak
3	☐	The great tradition :	knjiga
4	☐	Anali za povijest odgoja / 	serijska publikacija
5	☐ Tancer, Mladen	Življenje in delo dr. Franja Žgeča /	članak
6	☐ Perović, Miloš	Pedagoški pogledi Dositeja Obradovića :	knjiga
7	☐ Redžepagić, Jašar	Od građanske do marksističko-lenjinističke pedagogije :	knjiga
8	☐ Leon, Antoine	The history of education today /	knjiga
9	☐	Historija pedagogije s pedagoškom antropologijom rada :	knjiga
10	☐ Basariček, Stjepan	Pedagogija /	knjiga
11	☐ Štiglić, Martin	Povjest pedagogike /	knjiga
12	☐ Miličević, Milan Đ.	Istorija pedagogije /	knjiga

Slika 1. Pretraživanje po UDK oznaci u OPAC-u NSK

Skupni katalog CROLIST, koji se počeo razvijati kao institucijski sustav, i dalje nije razvio mogućnost za predmetno pretraživanje koje koristi kao pomagalo UDK klasifikaciju, međutim, dogodila se pozitivna promjena sa Skupnim katalogom CROLIST, on je grafički promijenio svoje sučelje koje pokazuje odnose među različitim bibliografskim zapisima istih predmeta različitih vrsta građe, tj. postao je eferbeerizirani katalog novoga naraštaja.⁴⁶ Cilj kretanja prikazan je na korisničkom sučelju, iako i dalje nije moguće pretraživanje prirodnim jezikom UDK oznake, ali je upisom riječi vidljivo okupljanje po predmetu na korisničkom sučelju, kako se vidi na Slici 2.

⁴⁶ FRBR – knjižnični katalozi nove generacije. Dostupno na: www.unibis.hr/FRBRO-PAC.html

Slika 1. Pretraživač Vero Skupnog kataloga Crolist, okupljanje građe po predmetu

Skupni katalog CROLIST kao i katalog KGZG postao je ono na što upozorava autorica M. Yee govoreći o eferbeeriziranim katalogzima koji moraju biti u stanju okupiti sve izraze i pojavne oblike određenog djela u zbirci tako da korisnik može napraviti vlastiti izbor, odnosno iskoristiti postojeće podatke stručne knjižnične obrade izrađene radi ispunjavanja zadaća kataloga, i stvoriti nova sučelja koja bi bila rezultat prikaza djela, povezanih djela i djela o djelima. Autorica Yee zaključuje kako trebamo pristup katalogu, a ne kao do sada listama za pronalaženje,⁴⁷ koje su se pokazale kao mogućnosti OPAC-a novoga naraštaja.

U ovom istraživanju je obuhvaćena Knjižnica FFZg, koja rabi sustav Koha i ima značajnu zbirku serijskih publikacija; međutim, mogućnosti i razina sadržajne obrade serijskih publikacija su dosta niske, što je vidljivo iz

⁴⁷ M. Yee. FRBRization : a method for turning online public finding lists into online public catalogs. // Information technology and libraries 24, 2(September 2005), 77-95. Dostupno na: <http://arizona.openrepository.com/arizona/bitstream/10150/106459/1/yeeasublished.pdf>

Tablice 2. i 3., što u jednoj znanstvenoj sredini, koja ima potrebu za takvom vrstom informacija, nije dobar pokazatelj.

Način na koji je sada korisniku omogućeno pretraživanje UDK oznake kao mogućnost u pretraživaču kataloga, a koja je sadržana u bibliografskom opisu pod ptg stručna oznaka, bez dodatnih mogućnosti pretraživanja, kao npr., prebiranja po hijerarhijskim strukturama i pretraživanje po svakom, a ne samo po prvom elementu klasifikacijske oznake, korisniku je strano i nepoznato i takav način dodjeljivanja stručne oznake u predmetnom pretraživanju ostaje potpuno neiskorišten, iako je prvi dio istraživanja pokazao visok postotak dodjeljivanja UDK oznake neomeđenoj građi. Dosadašnja iskustva, KGZ i Knjižnica HAZU, ukazuju da je moguće dodati opis stručne oznake kako bi korisnik mogao pretraživati po riječima iz prirodnog jezika. UDK klasifikacija nije samo za knjižničara klasifikatora koji poznaje njegovu shemu, nju se mora približiti korisnicima riječima iz prirodnog jezika.⁴⁸ Ono što nedostaje na sučeljima jest prikaz opisa pored UDK oznake ili prikaz opisa UDK skupne, umjesto brojčane skupine, što bi pomoglo korisniku i potaknulo ga na daljnja pretraživanja/istraživanja. OPAC-i pregledanih knjižnica na sučeljima nude opciju pretraživanja UDK oznaka (*nomena*, ali ne i *theme*). Na tragu dugogodišnjeg iskustva i analizom kataloga Knjižnice grada Zagreba, uočava se zastupljenost predmetne obrade građe, pri čemu se serijskim publikacijama dodjeljuje klasifikacijska oznaka, uz koju je predmetno kazalo koje omogućuje korisnicima da pretraže po UDK broju ili po upisnoj riječi.⁴⁹

Rezultati prethodnih istraživanja i ovog sada navode na zaključak kako se po pitanju sadržajne obrade i mogućnosti predmetnog pristupa informacijama nije mnogo toga promijenilo. Na korisnički upit što o određenoj temi/predmetu ima u knjižnici, korištenjem knjižnične klasifikacije pružit ćemo taj odgovor, ali i mogućnost koja bi trebala biti navedena na OPAC-ima da korisnik ima mogućnost *istraživanja/pregledavanja* nad određenom temom/predmetom, tj. ostvarenje cilja kretanja između djela istih predmeta. Stoga se zaključuje kako korisnička sučelja također trebaju pratiti promjene i

⁴⁸ Na važnost toga upućuju autori: Golub, K. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalozima s Web-sučeljem : magistarski rad. PDF. Zagreb, 2003.; Reisthuis, G. J. A. Pretraživanje riječima : dopuna postojećem sadržajnom označivanju. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, 1/4(2001), 68-81.; Slavić, A. Predmetni pristup informacijama na internetu i knjižnična klasifikacija. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 44, 1/4(2001), 82-95.

⁴⁹ Da je riječ o kontinuitetu predmetnog kataloga knjižnice Božidar Adžija kao i o uvođenju promjena i stvaranja novog pravilnika KGZ-a, vidljivo je iz članka D. Štrbac, M. Vujuć. Predmetni katalog knjižnice Božidar Adžija : kontinuitet i promjene. // Predmetna obradba : ishodišta i smjernice : zbornik radova. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 1998., str. 271-289.

nadogradnje u knjižničarstvu, tj. na njima i pomoću njih potrebno je prikazati ciljeve knjižničnog kataloga, kao što je pronalaženje, okupljanje i kretanje knjižničnim katalogom. UDK oznaka koja se koristi u hrvatskoj knjižničarskoj praksi za sadržajnu obradu neomeđene građe treba postati korisnički prihvatljiva, a to znači ili omogućiti pretraživanje po opisu oznake riječima prirodnog jezika, ili na korisničkom sučelju omogućiti prebiranje po skupinama i oznakama UDK, kako bi se korisniku omogućilo pretraživanje, identifikacija, istraživanje i odabir građe.

Ovo istraživanje ukazalo je na činjenicu koja je napisana prije mnogo godina, a to je da su časopisi identificirani po naslovu i da ih se većina može pronaći samo ako znamo točan naslov, ukoliko imaju klasifikacijsku oznaku, ona je jednostavna, tj. obuhvaća širok pojam, pojam znanstvene skupine i nema određenu temu/predmet.⁵⁰

7. Za kraj

Istraživanja provedena na uzorku hrvatske neomeđene građe ukazuju kako ona prolazi jedinstvenu sadržajnu obradu pri kojoj se dodjeljuje UDK oznaka, a manjem dijelu integrirane građe normiranu predmetnu odrednicu. U uzorku hrvatske neomeđene građe prevladavaju periodičke tiskane publikacije koje nemaju predmetne odrednice i kojima se, s obzirom na istražena korisnička sučelja, u većini knjižnica ne može pristupiti po UDK oznaci metodom prirodnog jezika i na taj način korisnik ne može ostvariti prvi korisnički cilj – pronalaženje djela po predmetnu. Stoga se nameće zaključak kako većem broju istraženih hrvatskih knjižnica nije moguće identificirati serijske publikacije kao predmetne entitete koje bi bile okupljene oko istih predmeta i koje bi se mogle izabrati kao posebna vrsta građe s obzirom na predmet koji obrađuje i kojem se može **pristupiti** kao predmetnom entitetu. Ono što je moguće, jest kretanje pomoću UDK oznaka od jednog bibliografskog zapisa do drugog, koji se okupljaju oko istog predmeta uz pomoć klasifikacijske oznake.

U odnosu na prethodna istraživanja, dva knjižnična OPAC-a nude poboljšano grafičko sučelje u kojem su vidljivi odnosi među različitim bibliografskim zapisima istih predmeta različitih vrsta građe. Međutim, prednost klasifikacije u predmetnom pristupu ovisi i o kvaliteti grafičkoga korisničkog sučelja na kojem korisnik pretražuje, pregledava i kreće se katalogom, stoga valja skrenuti pažnju kako korisnička sučelja moraju pratiti korisničke po-

⁵⁰ Osborn, A. D. Serial publications : their place and treatment in libraries. Chicago : ALA, 1980.

trebe. Ne može se dopustiti da korisnik identificira serijsku publikaciju ako i samo ako zna naslov serijske publikacije, potrebno je stvoriti mogućnosti da korisnik pronade predmete koji se u njima obrađuju i mogućnosti povezivanja s drugim predmetnima, odnosno ostvarenja cilja okupljanja i kretanja katalogom, kako preporučuju IFLA-ini modeli i Načela.

Za kraj se može reći da je sadržajno označivanje serijskih publikacija važan dio pružanja usluga svake knjižnice i jedan od najsloženijih vidova bibliografskog nadzora, kako proizlazi iz rezultata istraživanja – njena najslabija karika. Također je činjenica da je predmetno označivanje usmjereno i precizno jer mu jamstvo daje i uloženi intelektualni napor knjižničara pri organizaciji informacija, a ne slučajno ili mehaničko pronalaženje.⁵¹ Smisao sadržajne obrade jest sustavno i dosljedno okupljanje zbirke neomeđene građe prema temama i s drugom građom istih ili srodnih tematskih područja u odnosu na deskriptivnu katalogizaciju koja nam pruža abecedni popis neomeđene građe po naslovima. S obzirom na nove međunarodne modele i standarde dužni smo korisnicima pružiti više od jedne mogućnosti, a to je identifikacija serijskih publikacija i kao predmetnih entiteta. Daljnji rad na sadržajnoj obradi neomeđene građe i odluci koliko i kojih predmetnih jezika koristiti pri sadržajnoj obradi zahtijeva i istraživanje korisnika knjižnica, njihove potrebe i očekivanja, te mogućnosti knjižničnih OPAC-a.

LITERATURA

Bensman, S. J. Leydesdorff, Loet. Definition and identification of journals as bibliographic and subject entities : Librarianship versus ISI Journal Citation Reports Methods and their effect on citation measures. // *Journal of the American Society for Information Science and technology* 60, 6(2009), 1097-1117. Dostupno na: <http://www.interscience.wiley.com/doi:10.1002/asi.21020>

Buizza, P., Guerrini, M. A conceptual model for the new *soggettario* : subject indexing in the light of FRBR. // *Cataloging and classification quarterly* 34, 4(2002), 31-45.

Cordiero, M. I. (Lopes). Organizacija znanja i predmetne odrednice jačanje jedne od najslabijih točaka međunarodnog knjižničarstva. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 44, 1/4(2001), 129-144.

FRBR – knjižnični katalogi nove generacije. Dostupno na: www.unibis.hr/FRBROPAC.html

⁵¹ Golub, K. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalogima s Web-sučeljem : magistrski rad. PDF. Zagreb, 2003. i Svenonius, E. Intelektualne osnove organizacije informacija. Lokve : Naklada Benja, 2005.

Functional Requirements for Subject Authority Data (FRSAD) (2010) : a conceptual Model / IFLA Working Group on the Functional Requirements for Subject Authority REcords (FRSAR) ; editors : Marcia Lei Zeng, Maja Žumer, Athena Salaba. PDF., 2010.

Golub, K. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalozima s Web-sučeljem : magistarSKI rad. PDF. Zagreb, 2003.

Gjurković-Govorčin, R. Novi naraštaj knjižničnih kataloga : katalog Knjižnica grada Zagreba. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 56, 3(2013), 127-146.

Gorman, M. Postojana knjižnica : tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

ISBD(CR) : Međunarodni standardni bibliografski opis serijskih publikacija i druge neomeđene građe : prerađeno izdanje ISBD(S)-a : Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa serijskih publikacija / preporučila Radna grupa za ISBD(S) ; odobrili stani odbori IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za serijske publikacije ; [s engleskog prevela Ana Barbarić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2005.

Izjava o Međunarodnim kataložnim načelima. Prevela M. Willer. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 49-62.

Izrada predmetnog kataloga u NSK : interni dokument. Zagreb : NSK, 2005.

Leibowitz, F. R. Form and genere headings in serials cataloging. // Cataloging and classification quarterly 20, 3(1995), 19-41.

Leščić, J. Kazala, posebno predmetna : izrada i primjeri. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3/4(2003), 59-79.

Leščić, J. Klasificiranje, indeksiranje i signiranje fonda Knjižnice HAZU temeljem UDK-a. // 7. Seminar arhivi, knjižnice, muzeji. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004., 169-182.

Leščić, J. Predmetno označivanje : principi i praksa u devedesetim. Satelitski sastanak Međunarodne federacije bibliotekarskih društava i ustanova, Lisabon 17. do 18. kolovoza 1993. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 36, 1/4(1993/i.e.1995/), 121-124.

Leščić, J., Cvitaš, M. Sadržajna obrada dokumenta temeljem UDK-a u računalnom katalogu Knjižnice Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, 1/4(2001), 96-109.

Leščić, J. Sustav za predmetno označivanje Kongresne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 38, 1/4(1995/i.e.1997/), 82-87.

Mikačić, M. Teorijske osnove sustava za predmetno označivanje. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1996.

Osborn, A. D. Serial publications : their place and treatment in libraries. Chicago : ALA, 1980.

Petrić, T. Prilozi o serijskim publikacijama u Vjesniku bibliotekara Hrvatske 1(1950). - 49(2006). // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 106-121.

Pikić, A. Statistika potražnje i korištenje tiskanih časopisa Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. // 13. Seminar Arhivi, knjižnice, muzeji. Zagreb, 2010., 292-305.

Reisthuis, G. J. A. Pretraživanje riječima : dopuna postojećem sadržajnom označivanju. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, 1/4(2001), 68-81.

Shadle, S. FRBR and serials. : an overview and analysis // The Serials Librarian 50, 1/2(2006), 83-103.

Slavić, A.; J. Lasić Lazić. Kako u organizaciji informacija i znanja treba razumijevati, koristiti i poučavati knjižničnu klasifikaciju. // Informatologia 37, 4(2004), 269- 275.

Slavić, A.; B. Turkulin. Predgovor. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 44, 1/4(2001), XIX-XXII.

Slavić, A. Predmetni pristup informacijama na internetu i knjižnična klasifikacija. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 44, 1/4(2001), 82-95.

Slavić, A. Razina korištenja UDK u knjižničnim OPAC-ima : pilot istraživanje 2004.-2005. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 3/4(2006), 149-165.

Svenonius, E. Intelektualne osnove organizacije informacija. Lokve : Naklada Benja, 2005.

Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska grupa za funkcionalnost bibliografskog zapisa; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju; [s engleskog prevela Tinka Katić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Uvjeti za funkcionalnost predmetnih autoriziranih podataka : konceptualni model. IFLA-ina Radna skupina za Uvjete za funkcionalnost predmetnih preglednih zapisa (FRSAR) ; urednice Marcia Lei Zeng, Maja Žumer i Athena Salaba ; odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za klasifikaciju i indeksiranje u lipnju 2010. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2012.

Vujić, M.; D. Štrbac. Pravilnik za izradu predmetnog kataloga : pdf. Zagreb, 2004.

Yee, M. FRBRization : a method for turning online public finding lists into online-public catalogs. // Information technology and libraries 24, 2(September 2005), 77-95. Dostupno na: <http://arizona.openrepository.com/arizona/bitstream/10150/106459/1/yee-aspublished.pdf>

Wellisch, H. H. Book and Periodical indexing. // Journal of the American Society for Information Science 45, 8(1994), 620-627. Dostupno na: [http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002\(SICI\)1097-4571\(199409\)45:8<620:AID-AS17>3.0.CO;2-V](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002(SICI)1097-4571(199409)45:8<620:AID-AS17>3.0.CO;2-V)

Willer, M.; A. Barbarić. Međunarodna kataložna načela : prikaz i analiza. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 52, 1/4(2009), 18-62.